

és lemondássá alakul, de keveset tudni meg arról, hogy miért. Mercs János Sztálinként és Hruscsovként is operettbe illő, ám annál lényegesen groteszkebb, abszurd-ba hajló elrajzoltsággal űz mindenkit az ég meghódítására. A három űrhajós története, dinamikus férfiküzdelme viszont töredékességében is teljes: Kristán Attila, Trill Zsolt és Ivaskovics Viktor elegendő epizódra alapozva formálja meg Gagarin, Tyitov és Nyehljudov hűsvér, esendő és becsvágyó, egymással versengő, de egymáshoz ragaszkodó alakját. Kristán zömök, értelmes és elszánt pillantású kozmonautája végül „felszárnyal” a magasba, minden korábbinál hatásosabb, harsogó zenével és füstöt pásztázó fényekkel ékesített látvány, mámoros elragadtatottság kíséretében. Ugyanebben a pillanatban a Messiás elé térdeplő Cérevics lelke is felemelkedik: a két kegyelmi állapot egymásba fonja a fizikai és a szellemi-lelki repülés történetét.

MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAI (Csokonai Színház, Debrecen)

Oleg Zsukovszkij, Szénási Miklós, Lénárd Ödön szövegei alapján.

Fordította: Szabó Borbála. **Dramaturg:** Kozma András. **Díszlet-jelmez:** Olekszandr Belizub. **Színpadfiestmények:** Gennagyij Gogoljuk. **Rendező:** Vidnyánszky Attila.

Szereplők: Cserhalmi György, Ráckevei Anna, Trill Zsolt, Szűcs Nelli, Oleg Zsukovszkij, Kristán Attila, Tóth László, Mercs János, Bakota Árpád, Ivaskovics Viktor, Pál Lajos, Pál Eszter.

Kovács Bálint

Koldusgúnyában, hontalan

MIHAIL BULGAKOV: A MESTER ÉS MARGARITA

Csizmadia Tibor, az egri Gárdonyi Géza Színház igazgatója évtizedes színházépítő munkájának – melyet az ország egyik legtöbb figyelmet érdemlő vidéki színházának és egyik legjobb társulatának megszületése bizonyít – logikusan következő darabja Bulgakov főműve, *A Mester és Margarita*. Egyrészt a sokak által ismert, könnyen befogadható, vitathatatlan értékeket hordozó regény bemutatója mind a színházi ínyencekhez, mind a csak szórakozni vágyókhöz szólhat. Másrészt rendezői kihívás is: mivel az alapmű rendkívül nagyszabású és sokrétű, mindenképpen ki kell választani egy motívumot, gondolatot, amelyre felfűzhető az előadás. És hogy ez a vezérlőelv végig konzekvens-e, s hogy a szövegekönyv, valamint az előadás meggyőző-e az érvényességéről – ezektől függ egy újabb színrevitel sikere.

Csizmadia rendezésének koncepciója már a szerepeltetésekből sejthető: Kaszás Gergő játssza a Mestert és Jesuát is, Hontalan Ivánt és Lévi Mátét pedig Ötvös András. Az előadás tulajdonképpen főszereplője Hontalan, a kétezere éve történtek az ő vallásos látomásából (megvilágosodásából) vagy teremtő, költői képzelete játékból, netán zavart elméje víziójából bomla-

nak ki, s így logikus, hogy Lévi Máté szerepét maga Hontalan Iván játssza, Jesuát pedig a Mester figurája töltsse be, hiszen az ő megjelenése, az ő – Hontalan dilettantizmusával szemben álló – sugárzó tehetsége indítja be az egész fantáziálást. A gondolat érvényessége igazolható: a Mester és Hontalan közti tanító–tanítvány viszony erősen emlékeztet a Jesua–Máté duóéra, párhuzam vonható a Mester önkéntes száműzetése és Jesua beletörődő, részéről szinte örömmel fogadott feláldozása közé, és hasonló (bár ellentétes irányú) íve van Hontalan megtérésének, mint Máté hitéből való kiábrándultságának.

Ezt az értelmezést erősíti a díszlet, a szövegekönyv és a színészi játékon át a rendezésig minden. Kaszás Gergő Mesterként a Hontalannal való első találkozásakor inkább viselkedik Jesuaként, mint Pilátus előtt; Ötvös pedig egyáltalán nem vált karaktert: mindkét időszakban a lelkes rácsodálkozás, a kissé gyerekes elszántság és az állandó, kamaszos szélsőségesség jellemzi. Idővel már jelmezt sem cserél, s Máté kolduscsuhája azonos lesz Hontalan kórházi köpenyével, ráadásul a színek is összeolvadnak (a három kereszt Iván szobájában magasodik) – aztán amikor Pilátus visszaküldi oda,

ahonnan jött, engedelmesen visszasétál elmeotthoni ágyához. A Pilátussal való találkozás jelenetében az előadás szövegváltoztatással is aláhúzza a koncepciót: a Szöllősy Klára eredeti fordításában szereplő „kár így egyedül bolyonganod, koldusgúnyában, otthontalanul” mondat utolsó szava a színpadon „hontalan”, ami Görög László (Pilátus) hangsúlyával egyaránt lehet határozó és tulajdonnév is. Csanádi Judit is jelentősen eltér ezekben a jelenetekben a kétdimenziós, romos faldarabokkal és ajtókkal benépesített díszletétől; a látomásos jelenetekben ezeket az elemeket belülről megvilágított, átlátszó testek váltják fel – mintha az átlátszóság a képzelet képlékeny alkotóanyagára utalna.

A Babarczy–Morcsányi-féle adaptációs verzió alapján készült szövegváltozat a fenti szalon kívül leginkább a Mester és Margarita közti szerelmi történetre fókuszál, de nem hagyja el teljes egészében a mű egyetlen fontosabb szálát sem. Csizmadia láthatóan nem akarta, hogy az előadás kirívóan hosszú legyen, ez azonban olykor

lész: morálitás), s e bátor, rokonszenves rendezői megoldás némiképp feledteti a lassabb ritmus okozta esetleges bosszúságot. A második felvonásban azonban elveszni látszik a jelenetmozaikok felépítését meghatározó átgondolt rendezői elv, s mintha nagyobb szerepet kapna az esetlegesség. A realitás határán mozgó, azon néha túllépő izgalmas játékmód (mint Margarita repülése a makettváros „felett”) végeredményben ebben a felvonásban is kivívja rokonszenvünket.

Kiemelkedő Korovjovként Hüse Csaba egészen meglepően magabiztos, erős kisugárzású színpadi jelenléte, egyfajta komolyan vett játékosággal vegyes fenyegető megjelenése, amely minden egyes mozdulatában, de még mimikájában is megnyilvánul. Kaszás Gergőtől és Ötvös Andrástól persze már szinte el is várjuk a jó teljesítményt. Míg Ötvös afféle „üres könyvet” játszik (igen meggyőzően), amely mindenütt a lehetőséget keresi, hogy végre teleírják, addig Kaszás egy mindenén túl lévő, saját képességeit ismerő, ám azt már kissé le-

Gál Gábor felvételről

BALRA: Kaszás Gergő (Mester) és Ötvös András (Hontalan Iván)

JOBBRA: Horváth Zita (Hella), Schruff Milán (Woland), Hüse Csaba (Korovjov), Bozó Andrea (Margarita) és Csere Zoltán (Behemót)

zavart okoz: egyes események, mint az elméletileg kimerítően hosszú bál, szinte csak jelzésszerűen tűnnek fel, némelyekre pedig – így Korovjov és Behemót csínytevéseire – csak utalnak. Ettől viszont érthetetlen, miért is lenne hatalmas feladat Margaritának üdvözlönie négy-öt holt lelket, ahogy nem derül ki az sem, miért is „jellemző” Woland kompániájára az írók székházának felgyújtása; a vázlatosság miatt a varietében a kapzsi népnek osztogatott ruhák és bankók eltűnése kapcsán is inkább csak hadarnak, semmint elmélkednek az emberi természetről.

Az első felvonásban az akciódús, látványos jelenetek ritkításával és rövidítésével párhuzamosan túlsúlyba kerül a filozófia (a színpadon feltüntetett műfajmegjelöl-

néző különcöt ad, aki a megszerzett tudás helyett valami nagyobbra keres – Jesuaként pedig már ebbe a magasztosabbba is belefáradt. Bozó Andrea ezúttal kissé túl teatrális – igaz, a színpadiasság bizonyosan nem idegen egy, a rajongásra Margaritához hasonlóan fogékony nőtől.

Schruff Milán Wolandja legkevésbé sem nagy formátumú figura, nem sugároz sem tekintélyt, sem hatalmat – Csizmadia színészválasztása felveti annak az értelmezésnek a lehetőségét, hogy a pokoli társaságban valójában nem Woland a fő mágus, s a „varázslatokat” igazából nem is ő valósítja meg. Hiszen a legtöbb feladatot segítőire bízta, s amikor visszaadja Margaritának Mesterét, akkor sem egyértelmű, vajon nem a nő szava bírt-e varázserővel. Kompániájának tagjai közül

Vajda Milán Azazellója fura testtartásával és folyton utálkozó stílusával egyedi figura, Csere Zoltán Behe-mója pedig valóban minden ízében „macskás”, alighanem nagy koncentrációt igénylő mozdulataival tűnik ki.

A megvalósult bemutató ízelítőt ad egy kevésbé cselekménydús, az alapműhöz kevésbé igazodó, valamivel nehezebben befogadható, de érdekfeszítő és egy közönségbarátabb verzióból is – az ötvözet nem teljesen egységes, de egészében mégis figyelemre méltó.

MIHAIL BULGAKOV:
A MESTER ÉS MARGARITA
(Gárdonyi Géza Színház, Eger)

Fordító: Szöllősy Klára. **Díszlet:** Csanádi Judit. **Jelmez:** Berzsenyi Krisztina. **Zenei munkatárs:** Nagy Zoltán. **Rendezőasszisztens:** Lázár Rita. **Rendező:** Csizmadia Tibor.

Szereplők: Kaszás Gergő, Bozó Andrea, Görög László, Ötvös András, Schruff Milán, Hüse Csaba, Vajda Milán, Csere Zoltán, Horváth Zita, Venczel Valentin, Safranek Károly, Fekete Györgyi, Kelemen Csaba, Sata Árpád, Dér Gabirella, Rácz János, Pálfi Zoltán, Vókó János, Tóth Levente, Horváth Ferenc, Fehér István, Kulcsár Noémi, Darabont Áron, Feledi János, Kiss Róbert, Nagy Eszter Kata, Zombori Dorottya.

Nánay István

A zöld emberke üzenete

KÁRPÁTI PÉTER: ORSZÁGALMA

Az idei évad első és egyben utolsó bemutatójára került sor Tatabányán. A hosszan elhúzódó – és borítékolható kimenetelű – igazgatóváltási hercehurca, valamint a színház alulfinanszírozásából adódó (de végül önerőből megoldott) nehézségek eredményezték azt a lehetetlen helyzetet, hogy a város reprezentatív, kívül-belül megújult kulturális intézményének takaréklángon kell üzemelnie. De amióta tudjuk, hogy az elvonások miatt például egész megyék csaknem összes múzeuma bezárt, és nem fogadott látogatókat, már semmin sem csodálkozhatunk.

Ilyen körülmények között alacsony költségvetésű produkció született, de nem vagy nem csak a szűkös anyagiak szabták meg az előadás puritanizmusát. Az *Országalma* Kárpáti István vizsgarendezése, és ő azokkal és úgy dolgozott, akikkel és ahogy már évek óta az egyetemi munkáiban tette. Mint Babarczy László tanítványa elsősorban a színpadi igazságot kereste, ugyanakkor – talán a kellenél jobban is – kerülte a látványos és bevált színházi hatáselemeket (még az olyanokat is, mint az erőteljes felvonáskezdés vagy -lezárás). A játékeret és a közönséget egyaránt a vasfüggönnyel lezárt színpadon helyezte el, nem használt díszletet, néhány kellékkal és a színészi játékkal teremtette meg a különböző helyszíneket.

A rendező az egymáshoz lazán kapcsolódó epizódokból álló darabbal is meglehetősen szabadon bánt: a szintén egyetemista Khaled-Abdo Szaida dramaturggal közö-

sen az epikus jellegű anyagot dramatikusabbá tette, jeleneteket és szövegeket emelt ki belőle, máshol viszont a dialógust vendégszövegekkel dúsította. Ezt az alkotói szabadságot az alapmű textúrája megengedi, hiszen Kárpáti Péter több cigány meséből, mesei motívumból szőtte össze a Mátyás királyról és a cigány Csulánóról szóló történetet.

A darab tulajdonképpen két félre oszlik. Az elsőben az álrühásan magát katonának kiadó Mátyás a lótolvaj Csulánó családjánál éli világát, és feleségül veszi a cigány világszép lányát, Mariskát, akit a nászéjszaka után gyorsan el is hagy. A második rész kilenc hónap és huszonöt év múlva játszódik. A királyi udvarban Mátyás Beatrixszal unatkozik, készül a török ellen, s csak ritkán tud egy-egy görbe éjszakát lopni magának. A fogdmegek egy tolvajlásán ért cigány sihedert hoznak az igazságos király elé, de Mátyás a fiatalemberen a maga arcvonásait ismeri fel, hiszen az elfogott Jankó nem más, mint Csulánó unokája, illetve az ő fia. A büntetés per-se elmarad.

Kárpáti István sok ötletből építkező, mégis koherens produkciót hozott létre. Az egymást értő és azonos stílusban játszó fiatalok együttese annak ellenére biztosítja az egységet, hogy a jelenetek többsége stílusosan és a kidolgozottság fokát tekintve igen különböző. A színészek több alakot villantanak fel, ugyanakkor mindegyiküknek megvan a cselekmény menete szempontjából domináns szerepe. Egy gesztussal, egy ruhadarabváltással oldják meg a szerepcseréket, s többnyire felszabadultan komédiáznak. Az előadás motorja a fiatal